

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

פְּרָשַׁת דְּבָרִים

הפטרה: חזון ישעיהו

ט' אב תשע"ו

יציאת השבת ר"ת 20:48

צום תשעה באב דחוי - החל מצאת השבת

מפסיקים לאכול מבע"י 19:25 סיום הצום ביום א' 19:51

בסיום הצום: ברכת לבנה והבדלה

גיליון 398

יציאת השבת:

20:06

ירושלים: 20:03

כניסת השבת:

18:56

ירושלים: 18:50

צום... לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

זיכרון החורבן נעשה על ידי הצום. הצום גם מעורר לתשובה. ואולם, אנו יודעים שלעתיד לבוא יהפכו הצומות הללו לחגים ומועדים טובים. לפי החסידות יז' בתמוז יהיה חג ראשון וט' באב יהיה חג אחרון, והימים שבאמצע יהיו כחולו של מועד.

השנה זכינו ולא צמנו יז' בתמוז, ובעזרת ה' לא נצום בתשעה באב. לא, זה לא בגלל שאנו מצפים למשיח וכאשר הוא יבוא נהיה פטורים מתעניות אלו, ובודאי שאנו מצפים לבואו. לא רק שלא נצום השנה אנו נאכל בימים האלו בשר ונשתה יין. הכי צד? צומות אלו חלים השנה בשבת, לפי זה הם הפכו כבר השנה לימי ששון ושמחה. נכון, נצטרך להתענות אלא אם כן יבוא המשיח עד אז, אך אנו לא צמים ביז' בתמוז וט' באב אלא בתאריכים אחרים: חי' בתמוז וי' באב, זהו צום דחוי שהוא חלש בעוצמתו ולכן לפי ההלכה יש להקל בו יותר לחולים וכד'.

עובדה זו הופכת את השנה הזו פוטנציאלית לשנת גאולה, שנה שבה לא צמנו את הצומות האלו במועדם ועוד התענגנו בימים אלו, לפי חובת ההלכה. ובכל זאת עדיין מצווים אנו לעשות לתיקון הימים האלו. אם הבית נחרב בגלל שנאת חנם הרי אנו מחויבים להרבות באהבת חנם ואז נזכה לדברי הנביא זכריה, שצומות אלו יהפכו לששון ולשמחה (זכריה ח, יט): "כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת צוּם הָרְבִיעִי יָצוּם הַחֲמִישִׁי יָצוּם הַשְּׁבִיעִי יָצוּם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבִית יְהוּדָה לְשִׁשּׁוֹן וּלְשִׁמְחָה וּלְמַעֲדִים טוֹבִים".

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנזקקים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוורץ. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריא מספר חשבון: 123459

תשעה באב לאורך הדורות

ט' באב כיום הפורענות והאבל הלאומי והלקח הנלמד ממנו.

ט' באב הוא יום מועד לפורענות לעם ישראל, יום אבל על החורבן הכפול – חורבן בית המקדש הראשון והשני, בית ראשון חרב בגלל נטישת ערכי המוסר והיהדות בית ראשון חרב משום שבני הדור עברו בעיקר על שלושה עבירות חמורות גילוי עריות, שפיכות דמים ועבודה זרה. הבית השני חרב בגלל שנאת חנם, לפי התלמוד חרבה ירושלים בימי הבית השני בגלל יהודים קיצוניים ולא בגלל הרומאים. מנהיגי ירושלים ורבניה רצו להגיע להסדר מדיני עם הרומאים הצרים על העיר. "הבריונים", כפי שהם מכונים בתלמוד, לא הסכימו לכך ועל מנת למנוע כל תהליך שכזה הם שרפו את מחסני המזון שבעיר וגרמו לרעב קשה ביותר בעיר ומכאן הדרך לנפילת הבית השני היתה קצרה.

מאורעות קשים שאירעו לעם ישראל בתשעה באב

בתשעה באב מתאבלים על חורבן בית המקדש הראשון והשני, ועל מאורעות קשים אחרים שארעו לעם ישראל. אמרו חכמים במשנה (תענית כה, ב) חמשה דברים ארעו את אבותינו בתשעה באב: "נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ, וחרב הבית בראשונה ובשניה, ונלכדה ביתר, ונחרשה העיר". החטא הראשון שבו נקבע בכיה לדורות – נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ האירוע הראשון היה כאשר העם היה במדבר. שנים עשר מרגלים יצאו לתור את ארץ כנען, וכשחזרו עשרה מהם הוציאו דיבת הארץ רעה, דברי ייאוש והפחידו את העם באומרים כי לא יוכלו לכבוש את ארץ כנען מפני שיושביה גיבורים וענקים. "וילוונו על משה ועל אהרן כל בני ישראל, ויאמרו אלהם כל העדה: לו מתנו בארץ מצרים או במדבר הזה לו מתנו. ולמה ה' מביא אותנו אל הארץ הזאת לנפל בחרב נשינו וטפינו יהיו לבו, הלוא טוב לנו שוב מצרימה. ויאמרו איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה" (במדבר יד, א-ד). יהושע וכלב מנסים לשכנע את העם: "...טובה הארץ מאד מאד. אם חפץ ה' בנו והביא אותנו אל הארץ הזאת ונתנה לנו, ארץ אשר היא זבת חלב ודבש" (במדבר יד, ז-ט). אך העם כתגובה – "ויאמרו כל העדה לרגום אותם באבנים" (במדבר יד, י). חטא המרגלים לא נמחל, ועל כל השותפים בחטא נגזר שימותו במדבר, ורק יהושע בן נון וכלב בן יפונה שלא השתתפו בחטא זכו להכנס לארץ. כותבת הגמרא: "אמר רבה, אמר רבי יוחנן, אותו היום ערב תשעה באב היה. אמר הקב"ה, הם בכו בכיה של חנם, ואני אקבע להם בכיה לדורות" (סוטה ל"ה). "ואותו הלילה שמאסו בארץ היה ליל תשעה באב, ובאותה שעה נגזר על בית המקדש שיחרב" (תנחומא).

חורבן בית המקדש הראשון

בית ראשון נחרב בשנת 421 לפני הספירה. נבוכדנצר מלך בבל הגלה את ממלכת יהודה לבבל. בניו של צדקיהו המלך נשחטו אל מול עיניו, עיניו נעקרו והוא הובל עם יתר הגולים לבבל. חורבן ירושלים ובית המקדש מתוארים בספר מלכים, בספר דברי הימים ובספר ירמיה: "וישרף את בית ה', ואת בית המלך; ואת כל בתי ירושלים, ואת כל בית גדול – שרף באש". (מלכים ב כה, ט). "וכל כלי בית האלוהים הגדולים והקטנים ואוצרות בית ה' ואוצרות המלך ושריו, הכל הביא בבל. וישרפו את בית האלוהים וינתצו את חומת ירושלים. וכל ארמנותיה שרפו באש, וכל כלי מחמדיה להשחית. ויגל השארית מן החרב אל בבל ויהיו לו ולבניו לעבדים עד מלוק מלכות פרס. למלאות דבר ה' בפי ירמיהו עד רצתה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה שבתה למלאות שבעים שנה".

חורבן בית המקדש השני

בית שני נחרב בשנת 70 לספירה. חורבן בית שני הביא לשבר עמוק בחיי עם ישראל, כיוון שלאחריו ישראל שהו בגלות אלפיים שנה. הרומאים שלטו בארץ משנת 63 לפנה"ס, השלטון הרומאי הפגין אכזריות כלפי העם בארץ. בשנת 70 לספירה טיטוס מלווה בגדודים רומאים כבש את ירושלים והחריב את בית המקדש השני. החורבן היה טראומה קשה עבור היהודים בארץ, על פי תיאורו של יוספוס פלביוס מאות אלפי יהודים נהרגו בירושלים ובשאר חלקי הארץ, ואחרים נמכרו לעבדות ברומא.

שער טיטוס הממוקם בפורום רומאנוס שברומא הוא שער ניצחון שהקדיש הקיסר דומיטיאנוס לאחיו טיטוס בשנת 82 לספירה, כשתים עשרה שנים לאחר הניצחון על היהודים במרד הגדול, שהסתיים בשנת 70 לספירה. שער ניצחון נוסף הוקם על ידי טיטוס עצמו שנה אחת קודם לכן בקירקוס מקסימוס שברומא. בחלקו הפנימי של השער יש תבליט מפורסם ובו שחזור תהלוכת הובלת השלל והביזה מירושלים.

חוק ט באב

במדינת ישראל קיים חוק איסור פתיחת בתי עינוגים בתשעה באב (הסמכה מיוחדת), תשנ"ח - 1997 קובע כי רשות מקומית מוסמכת להתקין חוק עזר שיאסור קיום עינוגים ציבוריים או פתיחת בתי אוכל בליל תשעה באב. בפועל צבינו של המרחב הציבורי מושפע מאווירת האבל של היום, רשויות מקומיות רבות התקינו חוקי עזר כאלה (גם לפני חקיקת החוק, מתוקף הסמכתן הכללית להתקין חוקי עזר).

יום תשעה באב הוא חותם את תקופת בין המצרים - מ"ז בתמוז ועד ט' באב בתקופה זו אסור להסתפר ואסור לערוך שמחות. המסורת אומרת שאחרי תקופה זו - באים ימים שמחים והראשון בהם הוא ט"ז באב.

ט' באב - לימוד לדורות

בימים אלו שבין חג השבועות חג מתן תורה ל - ט' באב יום חורבן בית המקדש שנחרב בגלל שנאת חינוס ימי בין המצרים עלינו להרבות בימים אלו באהבת חינוס לכל יהודי, למרות השנאה הגדולה הנשמעת בציבור בימים אלו מפי ציבור יהודי נגד ציבור יהודי אחר. בכל זאת עלינו לזכור את דברי רבי עקיבא "ואהבתה לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה" ולכן עלינו לאהוב כל יהודי באשר הוא יהודי ואפילו אם הוא רשע גמור, ואפילו אם הוא משמין ומגדף (את ציבור השמאל, הימין, מזרחי, אשכנזי, את ציבור יראי ה' דתים וחרדים וכד') אסור לנו להגרר אלא לקרבם בעבותות אהבה רבה. ואם ישאל השואל כיצד אפשר לאהוב יהודי כזה הרי הוא רשע? והרי הוא חוטא ומכעיס? ומסביר בעל התניא את התשובה על פי הפסוק בספר משלי פרק י פסוק יב "שָׂאֵף תַּעֲוֹרֵר מִדִּינִים וְעַל כָּל פְּשָׁעִים תִּכְסֶּה אֶהְבֶּה." - כשאדם חוטא אפילו חטא חמור עדין הוא אוהב את עצמו כך כל יהודי עלינו לאהוב אותו כמונו כמו שאצלנו אין החטא פוגע באהבת עצמנו כך גם כשהאחר חוטא זה לא צריך לפגוע באהבתנו אליו, ולכן עלינו לותר גם כאשר פוגעים בנו ולשתוק.

ומי יתן ויתקיים בנו מאמר הרמב"ם ודרך הצדיקים שהם נעלבים ואינם עולבים שומעים חרפתם ואינם משיבים עושים באהבה ושמחים ביסורים ועליהם הכתוב אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו. ובקיצור: בשנאה הורסים עולמות - ובאהבה בונים עולמות! תרבו באהבת חינוס - זה בריא לנפש ובריא לעם ישראל.

הלכות צום תשעה באב שנדחה למוצאי שבת

א. תשעה באב שחל בשבת ונדחה ליום ראשון, אין איסור כיבוס בשבוע שלפניו, וכן אין צריך להימנע מרחיצה בחמין, מאחר שלא חל בו תשעה באב. והוא הדין שמותר להסתפר, לנוהגים שלא להימנע אלא בשבוע שחל בו תשעה באב. אבל לנוהגים להימנע כבר מ"ז בתמוז, ברור שאסור:

ב. אין אומרים צדקתך במנחה, כי נקרא מועד. מותר לאכול בשר ולשתות יין גם בסעודה שלישית שלאחר מנחה, שהיא סעודה המפסקת. ויש אומרים דמכל מקום לא ישב אז בסעודת חברים. אבל מותר לאכול עם בני ביתו, ויכול לברך בזימון. וצריך להפסיק מבעוד יום (19:25), כי בזמן בין השמשות אסור לאכול ולשתות, וכן שאר דברים האסורים בתשעה באב. ואין פושטים בגדי שבת מבעוד יום, עד בין השמשות. ואחרי צאת הכוכבים, הולכים לבית הכנסת במנעל המותר בתשעה באב: ולכן ראוי לקבוע תפילת ערבית של תשעה באב מאוחר יותר (בסביבות שעה: 20:30).

ג. אומרים הבדלה בחזון הדעת, אבל אין מבדילים על הכוס. ומברך בורא מאורי האש קודם קריאת איכה, אבל לא על הבשמים. ובמוצאי תשעה באב מבדילים על הכוס, אבל אין לברך על הבשמים, ולא על הנר, אפילו אם לא בירך עליו במוצאי שבת. ויזהר לבני ביתו, שלא יעשו מלאכה במוצאי שבת עד שיאמרו ברוך המבדיל בין קודש לחול, בלא שם ומלכות. ואם שכח מלהבדיל בתפילה, אינו צריך לחזור, שהרי יבדיל במוצאי תשעה באב על הכוס. ולא יטעם קודם. ואם צריך לעשות מלאכה, יאמר תחילה ברוך המבדיל בין קודש לחול, בלא שם ומלכות. והקטנים אוכלים ושותים אפילו שלא הבדילו:

ד. ט' באב אסור בלילה וביום כיום הכיפורים בחמישה עינויים שהם: אכילה, שתיה, סיכה, נעילת הסנדל ותשמיש המיטה. במנחה יושבים בבית הכנסת על כיסאות, ומחזירים הפרוכת למקומה ואין רשאים לשבת על הקרקע. בתפילת ערבית יושבים על הקרקע, מתפללים ערבית, אומרים קנות, מכבים אורות ומכריזין: השנה היא 1948 (ויש סוברים: 1946) לחורבן בית המקדש שיבנה במהרה בימנו אמן.

ה. נוטל ידיו עד קשרי אצבעותיו, ויכול להעביר את הלכלוך מעינוי כשידיו רטובות. בברכת השחר מדלג ברכת "שעשה לי כל צרכי". יש נוהגים שלא להתעטף בטלית ולא להניח תפילין בשחרית (אלא במנחה). יש נוהגים לומר האוינו במקום שירת הים ועדיף שלא לשנות. מנהגנו שאין הכוהנים נושאים את כפיהם בשחרית אלא במנחה.

ו. קידוש לבנה – נוהגים לדחות את קידוש הלבנה עד לאחר הצום, מפני שצריך לאומרו בשמחה, ובתשעת הימים ממעטים בשמחה. ויש שאמרו שעדיף לדחותו אולם מנגד יש שהסבירו שאדרבה נכון לומר קידוש לבנה במוצאי תשעה באב, כי יש אז קצת שמחה על משיח בן דוד שנוולד בט' באב, ומלכות דוד נמשלה ללבנה. וכן, הוא סימן לגאולת ישראל שגם הם עתידים להתחדש כלבנה.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

עלון זה מוקדש:

לרפואת: אברהם ולאה צטרון היי. היה יצחק שושן היי. שרה בת שמחה היי. מרים יהודה היי. ציפורה יהושע לוי היי. ביבה אלימלך היי. ישי הלוי היי. עזר בן עשה היי. תיקוה בת עזיה היי. אלגרה בת ג'אן היי. מול בת ענולה היי. אברהם בן רחל היי. הראל בן אביגיל היי. אילנה בת סליחה היי. ישי ורחל לוי היי. חנה בת זוהרה היי. סימנטוב משה יהודה היי. מיטל מוריה אדרי היי. להחיות נעדרים צה"ל ושבויו ובחס: אורון שאול, גיא חבר, רון ארד, זכריה באומל, יהודה כץ, צבי פלדמן, יהונתן פולארד היי. לעילוי נשמות הנערים: אייל יפרח היי, גיל-עד שעאר היי, נפתלי יעקב פרגנקל היי. ולענין חללי מבעב עוק איתן היי. לעילוי נשמות הנר"ע יוסף וצוקל. הר"ב אליהו וצוקל. רבי מסעוד מלול וציל. הרב שלמה צורף זיל. רבי יעקב שושן זיל. יונה זיל. רביה סופן זיל. יצחק עמיה זיל. רבי נחום זיל. נסים בן זיל. ספר נחום זיל. רביה שמעון בת חזאית זיל. מנחה לוי זיל. אסתר בת תורא זיל. אסתר דוד זיל. ונה וצוקל זיל. רביה פונדק זיל. הרב אברהם צוקרמן זיל. מרדכי ומשה בני לאה מורח זיל. אליהו בת פריחה זיל. תירצה זיגדון זיל. ישראל אברהם נתן זיל. אסתר בת זוהרה זיל. אסתר וענבר נחום זיל. ישראל בן שושנה זיל. יצחק בן מול מורח זיל. רובי בן שלום צעדי זיל. מרים וענת זיל. עזיה עמס זיל. יצחק ועמרם אטאס זיל. נסים בן ונה זיל. יצחק ולאה אסטרז זיל. חת יעקב זיל. חיה רחל לוי זיל. אליה טיש זיל. נעמה בת מנחה זיל. יצחק ושמחה אלול זיל. ראובן אלון בן נסיה זיל. סליקה שושן זיל. לאה מרד זיל. זוהרה בת ונה זיל. עליה בן זיל. ר' חיים אוחנה זיל. לוי יצחק אמרדי זיל. ארי אורן מועלם זיל. ישראל בן גנדה זיל. חד חגיבי זיל. חד נחסברג זיל. יואל דללי זיל. עמס דמרי זיל. רבי חד הבקן וציל. יעקב ועקנן זיל. עשה דקן זיל. חתי אגול זיל. ולענין תספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדר, שושנה רוזה, רפאל פריצ, וציעיליה צילה לבית משפחת צטרון היי.

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה